

MARIEHAMNS ELNÄT

KUNDTIDNING nr 3

Rätt lampa till julbelysningen

*Nu har Åland en
elsäkerhetslag*

*CE-märkning och
sunt förnuft*

*Pensionen är nära
för Ålands Kraftnäts
Jan Kahlroth*

Ett elbolag på vågens framkant

Vi lever i föränderliga tider och det som vi gjorde i går är inte längre klokt att göra i dag och absolut inte i morgon.

Tekniska landvinningar utmanar gamla strukturer som hittills varit "självklara". Solceller gör till exempel att hushåll går från köpare av energi till säljare, vilket gör att elbolag såsom Mariehamns Elnät Ab måste se över sin affärsmodell. Det handlar i sista hand om hur finansieringen av distributionsnätet ska skötas om köpare och säljare plötsligt blir samma, för som bekant skiner solen inte alla dagar.

Mariehamns Elnät Ab har ända sedan starten år 2014 målmedvetet byggt upp ett affärssystem som i dag hör till branschens allra mest avancerade och kundorienterade. Vi kan avläsa alla abonnenter i realtid vilket gör exempelvis faktureringen mer exakt och rättvis och, framför allt, mer ekonomisk vilket i sista änden kommer kunderna till godo. Vårt dagliga arbete syftar alltid till att erbjuda bästa möjliga energipris.

Vi har sedan starten ägnat stor kraft åt att hitta de bästa IT-lösningarna som finns på marknaden. I dag har vi nått så långt att är vi där och elbolag från hela Norden kommer för att se på det system vi utvecklat tillsammans med öländska Consilia. Vi är mycket stolta över att vara en förebild för många andra i en bransch som i allt högre grad handlar om IT än hur man drar ledningar. Som tur är kan vi göra både och. Stadsbornas eget elbolag har på kort tid utvecklats till en förebild på väldigt många olika sätt och för det vill jag rikta ett stort tack till bolagets personal och alla våra kunder.

Har du ännu inte testat Min sida som du hittar via www.elnat.ax så ska du genast göra det. Där kan du i realtid följa med din elförbrukning och där tipsar vi om enkla knep hur du kan sänka din elräkning och på egen hand bidra till en mer hållbar värld. Det kan handla om något så enkelt som var du valt att ställa din kattlåda!

Ha en fortsatt trevlig höst och ta gärna kontakt med oss om du har frågor, tips eller bara allmänna kommentarer om stadens elnät – en föregångare i en allt mer komplex värld.

Jörgen Pettersson
Styrelseordförande

e är Mariehamns Elnäts kundtidning.
Ansvarig utgivare: Per Eriksson
Text och form: April Kommunikation
Foto: Therese Andersson
Tryck: FRAM
November 2017

Oförändrade elpriser 2018

Priserna för el och nätverksamhet förblir under 2018 desamma som under 2017. På www.elnat.ax hittar du mer information om priser och avgifter.

***”Tänk på ljusstyrka,
färgtemperatur och
färgåtergivning.”***

Nytt ljus över lamphyllan

Årets mörkaste tid är här och lamporna lyser så gott som dygnet runt. Idag är lampköpet en mindre snårskog av RA-tal, färgtemperaturer, energiklasser och effekt. Mikael Nordlund på Mariehamns Elnät sprider här lite ljus över frågetecknen kring LED, halogen, lysrör och lågenergi.

Tack vare tekniska framsteg har utbudet av LED- och lågenergilampor på senare år exploderat. Mikael "Micke" Nordlund är driftledare på Mariehamns Elnät Ab, och bland hans arbetsuppgifter finns bland annat planering av stadens gatubelysning. Utvecklingen av ny teknik startar ofta i det offentliga, där det går att spara stort på elförbrukningen, och

hittar sedan även ut till vanliga konsumenterna. Idag används till exempel högkvalitativa LED-lampor såväl i det offentliga som hemma i julstjärnan.

Ljuset från LED-lamporna påminner nuförtiden mycket om gammaldags glödlampsljus. Men i vissa fall söker man andra ljusegenskaper och det gäller att välja rätt lampa för rätt ändamål. LED-lamporna tål till exempel inte höga temperaturer och är därför ett dåligt val i bastun. Bäst

Så funkar de vanligaste lamporna

Halogenlampa

- I halogenlampan omges glödtråden av en kapsel med halogengas, oftast jod eller brom.
- Tänds utan fördröjning och ger ett klart ljus med perfekt färgåtergivning.
- Går att dimra.
- Drar cirka 30 procent mindre el än glödlampor och håller längre.
- Blir ännu varmare än glödlampor och kräver säkerhetsavstånd från brännbara material.

LED-lampa

- LED är en förkortning av Light Emitting Diodes, alltså lysdioder.
- Håller upp till 15 gånger längre än en glödlampa och drar 80 procent mindre el.
- Kan ha varmt eller kallt ljus, detta anges i kelvin (K) på förpackningen. Ju lägre siffra desto varmare ljus.
- Finns i varianter som går att dimra, var noga med att titta på förpackningen.

Lågenergilampa

- Fick sitt namn eftersom den länge var det enda energieffektiva alternativet till glödlampan.
- Håller upp till tio gånger längre än glödlampan och drar 75 procent mindre el.
- Innehåller kvicksilver.
- Finns med varmt och kallt ljus.

Reflektorlampa

- Finns i både halogen- och LED-version.
- Kan ha skruvsockel eller stiftsockel.
- Kolla lampans utstrålningsvinkel – ett lågt tal betyder smal ljusstråle, högre tal betyder bred ljusstråle.

Speciallampa

- Glödlampor som används där det ännu inte finns fullgoda alternativ.
- Ett exempel är ugnslampan som måste tåla väldigt höga temperaturer.
- På förpackningen ska det framgå tydligt var lampan är lämpad att använda.

Källa: energimyndigheten.se

färgåtergivning ger halogenlampan och i ett förråd kan det vara smart att ha en billig lågenergilampa.

– Det första man ska titta på när man väljer lampa är hur mycket ljus du vill ha. Ljusstyrkan mäts i lumen. Därefter behöver man tänka på färgtemperaturen, som mäts i kelvin. Vill man ha ett varmt ljus så skall man söka efter 2 700–3 000 kelvin, säger Micke.

– RA-index specificerar färgåtergivningen. Det här kan vara viktigt när man skall belysa något objekt, såsom blommor eller konstverk.

En gammaldags glödlampa med RA 100 återgav färgen 100 procent korrekt och det gör även halogenlampan. LED-lamporna ligger ofta på RA-index på 80 och visar alltså 20 procent fel på färgen man belyser, men är ändå ett bra val.

Det kan vara väl värt att lägga ut lite mer pengar på lampor till rum där man vistas mycket, menar Micke.

– Billigare lampor kan flimra eller ha sämre färgåtergivning. De kan funka i förrådet, men i kök och vardagsrum vill man nog ha bättre belysning. Man får ofta vad man betalar för när det kommer till lampor idag.

Liten lampordlista

Lumen – mäter lampans ljusflöde.

Kelvin – mäter färgtemperatur, ett lågt tal betyder ett varmare ljus.

RA-index – mäter lampans färgåtergivning i procent.

LED	Lågenergi	Glödlampa
1,5W	4-6W	12W
3W	7-8W	25W
4-5W	11W	40W
7-8W	15W	60W
11-13W	23-27W	100W

(W = Watt)

Kelvin

2000-3000 K	Varmt ljus (gult ljus)
3500-4500 K	Neutralt ljus (vitt ljus)
4500-7000 K	Kallt ljus (blåaktigt ljus)

Micke Nordlund på Mariehamns Elnät arbetar bland annat med planering av gatubelysning och även där är det LED som är på frammarsch.

LED kan även integreras i själva armaturen.

Kahlroth lämnar ett bolag i gott skick

Efter 17 år på Ålands Kraftnät går vd Jan Kahlroth nu snart i pension. Efter sig lämnar han ett digitaliserat kraftnät, en helt ny Finlandskabel och en personalstyrka som har genomgått ett så gott som totalt generationsbyte. Själv tänker han nu bygga ut stugan och umgås mer med barnbarnen.

Med tanke på hur beroende nutidsmänniskan är av el är det försvinnande få som egentligen känner till hur systemet bakom 230-voltsuttaget därhemma ser ut. På Åland använder vi drygt 70 procent svensk vatten-, vind- och kärnkraft. Närmare 20 procent är lokalproducerad vindenergi och knappt 6 procent importeras från Finland, i form av kärnkraft och biokraft. Den samlade elen landar allra först på Kraftnät Ålands elstation i Tingsbacka och distribueras sedan därifrån via utgående ledningar med lägre spänningsnivå. Två ledningar sträcker sig söderut mot Mariehamn varav en vidare mot Lemland, Lumparland och slutligen Finland. En går norrut via Godby till Västnanträsk och Finby och ytterligare en ledning västerut via Hellesby och ut

Namn: Jan Kahlroth.

Ålder: 63.

Familj: fru Margareta, två döttrar Pernilla och Johanna med familjer.

Fritidsintressen: Familjen, båt- och stugliv, motorcykelkörning, motion, bland annat långfärdsskrif, skidor på längden och tvärsen, badminton.

Ett råd till din efterträdare: Ta vara på kompetensen och engagemanget hos de anställda. Lyssna in och överväg noga innan beslut.

”Förut kunde ett strömavbrott pågå flera timmar. Nu ska det knappt blinka till i lamporna innan Finlandskabeln tar över.”

mot Eckerö. På Åland finns 21 elstationer och från dessa går sedan distributionsnätet. Närmast slutkunden finns en elhandlare och ett eldistributionsbolag. Distributionsbolaget har sett till att just ditt hus är anslutet till elnätet och skickar även fakturan på elen som överförs till ditt hem. Elhandlaren säljer elenergin som du förbrukar i hemmet. På Åland finns fyra elhandlare, varav Mariehamns Elnät är en.

Finlandskabel och generationsväxling

Kraftnät Åland är ett samhällsnyttigt bolag som övervakar elmarknaden och ansvarar för stamnätet, alltså infrastrukturen – den mångfiliiga motorväg som aktörerna i den lokala elhandeln använder. Och i toppen av Kraftnät Åland sitter sedan 17 år Jan Kahlroth. Men snart är det slut med det, för vid årsskiftet är det meningen att en efterträdare tar över och att Jan, efter en övergångsperiod, går i pension.

Något av det viktigaste som har hänt under Jans år som vd är att Åland numera har fullgod reservkraft som tar vid om det blir problem med Sverigeförbindelsen.

– Då jag började hade vi bara lokal reservkraft i form av gasturbiner och dieselmotorer, men de började bli till åren och var inte heller tillräckliga. Problemet löstes tillfälligt med ytterligare en gasturbin. Men år 2006 togs sedan det första beslutet i projekt Finlandskabeln och den 12 november 2015 togs den i bruk, säger Jan.

– Förut kunde ett strömavbrott ta flera timmar. Nu ska det ta en halv sekund innan Finlandskabeln tar över om det blir avbrott i Sverige. Det kanske blinkar till i lamporna, inte mer.

Ytterligare ett enormt viktigt steg för Kraftnät Åland, ser Jan, är att företaget på senare år har genomgått en omfattande generationsväxling.

– Vi har nu nytt folk på plats som har kunskap om anläggningar, system och rutiner och kan ta arbetet vidare. Det känns riktigt bra att lämna en så duktig personalstyrka.

Framtiden för kraftnätet

Under Jans 17 år på Kraftnät Åland har ålänningarnas elförbrukning ökat med 40 procent, och siffran bara ökar.

– Vi använder mer elektronik och så gott som alla nybyggen har eldrivna värmepumpar. Många har stugan som ett andra hem med alla bekvämligheter. Vi har inte direkt sparat på elen, säger Jan.

– Och det borde vi, eller i alla fall hushålla med den. El ska användas förnuftigt.

De stora utmaningarna för hela elmarknaden framöver är elbilarna och mikroproduktionen av el, enligt Jan.

– Den infrastruktur vi har är byggd för att täcka elbehovet hos alla. Det här ändras förstås när fler och fler börjar producera och lagra sin egen el, och skjuta in överskottet i nätet.

Mer tid för barnbarn och motion

Men allt detta lämnar Jan med varm hand över till den nya generationen på Kraftnät Åland. Själv tänker han småningom fylla dagarna med annat och är inte orolig för att bli sysslolös.

– Jag har fyra barnbarn som jag får tid att träffa mer. Jag håller på och bygger ett båthus och ska också bygga ut sommarstugan. Och så blir det kanske tid för att motionera lite mer på dagtid, istället för i mörkret på kvällen. En omställning blir det dock. Och det finns också en beställning från den nya arbetsgivaren, frun, om mer delaktighet i hushållsarbetet. Jag tror nog att det finns saker att göra. €

Jan Kahlroth ser Finlandskabeln som ett av de viktigaste projekten han fått vara med och utveckla.

"Jag tycker att man ska vara försiktig med nätköp av elektronik. Utanför EU gäller inte samma säkerhetsregler", säger Jim Tommiska, eltekniker på Mariehamns Elnät.

Två bokstäver för säkra produkter

Det känns så billigt och enkelt – ett par klick bara så har man beställt hem en snabbbladdare eller en skojig, blinkande leksak raka vägen från tillverkaren på andra sidan jordklotet. Men köpet är inte alltid så smart som man tror.

Allt fler klickar numera hem saker från e-handlare utanför EU, och Asien ligger i topp för inköpen. På köpsajter såsom Ali Express och Wish är det re dygnet runt året runt, men i takt med den ökade handeln ökar också anmälningarna om felaktiga produkter. Mängder av prylar varje år plockas bort från marknaden.

– Vad gäller elektronik kan det handla om allt från produkter som faktiskt är farliga till sådana som kanske helt enkelt inte håller eller som stör ut annan el i hemmet. Bristerna syns inte alltid på utsidan utan det kan handla om rena konstruktionsfel, förklarar Jim Tommiska på Mariehamns Elnät.

Titta efter CE-märkning

Bokstäverna C och E i kombination är en så vanlig märkning på varor vi köper att man nästan inte lägger märke till den, men är ett av verktygen för att garantera säkra produkter inom EU. CE-märkningen har sin grund i lagstiftningen kring EU:s gemensamma inre marknad. Den här lagstiftningen går längre än de allmänna säkerhetsbestämmelser som gäller för samtliga produkter och kräver att tillverkaren sammanställer en tydlig försäkran om att produkten är säker. Som importör av en produkt måste man säkerställa att tillverkaren uppfyller villkoren i försäkran, och som distributör måste man agera försiktigt och klara av att upptäcka och dra tillbaka produkter som inte uppfyller kraven.

Genom att fästa CE-märket på sin produkt deklarerar alltså tillverkaren, på eget ansvar, att den uppfyller alla lagkrav för märkningen. Varje EU-land har även en tillsynsmyndighet. I Sverige är Elsäkerhetsverket ansvariga, i Finland säkerhets- och kemikalieverket Tukes och på Åland finns elinspektör Johnny Lindström på Landskapsregeringens infrastrukturavdelning. Hos samtliga tre aktörer finns listor på produkter som har plockats bort från marknaden.

– Senast såg jag ett test av USB-laddare där det visade sig att 23 procent hade så allvarliga tekniska brister att det kan vara livsfarligt att använda dem, säger Jim Tommiska.

– Jag tycker att man ska vara försiktig med att beställa elektronik från länder utanför EU. Alla länder har inte regler om grundläggande säkerhetskrav, utan det viktigaste är att produktionen ska vara billig. Det gäller att vara en kritisk konsument. Om produkten kostar väldigt lite, då är den förmodligen heller inte särskilt bra. CE-märkningen är förstods ingen garanti för att en produkt är säker, men i alla fall en indikator.

CE är en förkortning för Conformité Européenne, som betyder "i överensstämmelse med EG-direktiven".

Checklista för e-handel

Konsument Europa har listat några punkter som är bra att tänka på då du handlar på nätet, här är ett utdrag ur dessa:

- Ta reda på fakta om företaget.
- Kontrollera att det finns information om hantering av frågor och klagomål.
- Var extra misstänksam mot extremt billiga erbjudanden.
- Läs igenom all information om produkten.
- Kom ihåg att du ska tulla in varan, kanske är den inte så billig ändå i slutänden?
- Kontrollera reglerna för återköp och ångerrätt.

Mer info och tips finns hos www.konsumenteuropa.se

Ny lag ökar ansvaret för ägare av elanläggningar

Sedan 1 juli 2017 har en ny elsäkerhetslag trätt i kraft. Vi frågade landskapets elinspektör Johnny Lindström om det viktigaste innehållet i lagen och hur den berör husägare på Åland. Och det visar sig att ansvaret för elsäkerheten ökar för elanläggningens ägare.

Sedan juli i år gäller en ny elsäkerhetslag på Åland, som ersätter den tidigare förordningen. Landskapets elinspektör Johnny Lindström poängterar att en stor del av ansvaret faktiskt ligger på elanläggningens ägare.

El du får hantera själv

En icke yrkeskunnig får endast utföra vissa enkla elarbeten, till exempel:

- Återställa automatisk säkring.
- Byta glödlampa.
- Montera och reparera enfasiga skarvsladdar.
- Demontera och montera täcklock vid strömbrytare och eluttag vid exempelvis tapetsering.

Övriga elarbeten ska alltid utföras av behörig elektriker.

”Elsäkerheten är hög i Norden och särskilt i Finland.”

I Sverige har man Elsäkerhetsmyndigheten och i Finland Säkerhets- och kemikalieverket Tukes som ansvarar för tillsyn av elsäkerheten. På Åland är det landskapsregeringen som är tillsynsmyndighet och elinspektör Johnny Lindström som hanterar olika elsäkerhetsärenden. Den 1 juli i år trädde den nya elsäkerhetslagen i kraft på Åland.

Vad innehåller lagen för nyheter?

– Antalet klassificeringar för byggnader är minskat till tre, och dessa tre klasser har olika besiktningskrav. Periodiska elsäkerhetsbesiktningar krävs numera om en del av bostadshuset består av affärslokaler eller andra utrymmen vilka i huvudsak tjänar något annat syfte än boende och vilka som skyddsanordning har ett överströmsskydd med märkström på över 35 A, då ska de besiktas vart tionde år. Det innebär alltså att om man har ett bostadshus med flera lokaler där någon är en affärslokal med större säkring än 35 ampere, då ska periodisk besiktning göras vart tionde år.

Två besiktningar vid nybyggnation

Vad gäller för egna hemshus och fritidshus?

– Vid nybyggnation så har vi först av allt krav på en ibruktagningsbesiktning då man genom olika mätningar testar att elanläggningen är trygg. Denna ska göras före huset tas i bruk och utförs av entreprenören som har gjort elarbetet. Protokoll ska överlämnas till elanläggningens ägare, till elnätbolaget som ska koppla in fastigheten i nätet och numera även till kommunens byggnadsinspektör

Och därefter?

– Inom tre månader ska det sedan göras en certifieringsbesiktning av byggnader med 20 amperes anslutning och mer, vilket nog är de flesta idag. Den ska utföras av en oberoende tredje part, en

auktoriserad besiktningsman. Den elentreprenör som har installerat anläggningen ska se till att det blir gjort, men här brister det ofta. Och om det inte är ordnat så är det elanläggningens innehavare som bär ansvar för att certifieringsbesiktningen blir utförd.

Om man köper ett gammalt hus och ska renovera, hur gör man då för att försäkra sig om elsäkerhet?

– Det finns ingen lagstiftning som kräver det, men man kan själv anlita en auktoriserad besiktningsman. Jag är själv förvånad över att man så sällan gör elbesiktningar vid försäljning. Säkerhetskraven såg helt annorlunda ut förr.

Hög elsäkerhet

Generellt sett så är elsäkerheten hög i Norden och allra bäst i klassen är Finland. Johnny Lindström förklarar varför:

– Vi lever i ett klimat som är vått och kallt halva året och har varit bra på att ta fram standarder och krav. Men el är fortfarande farligt. Den varken syns, känns eller hörs, men om den klämmer till så kan det gå illa. Vi har mellan 15 och 20 elbränder per år här på Åland, de allra flesta relaterade till köksspis eller bastuspis.

Hur gör jag en flyttanmälan hos Mariehamns Elnät?

Flyttanmälan görs enklast via formulär på www.elnat.ax/kundservice.

Du kan även hämta och lämna ifylld anmälan i vår infodisk. Vid behov kan vi skicka färdigt frankerade formulär per post.

Flyttanmälan ska göras i god tid. Om flyttdatum är ett annat än anmälningsdatum kan du skriva det i kommentarsfältet på formuläret.

Så länge du använder korrekt adress, inklusive eventuella lägenhetsnummer och dylikt, så behöver du inte kunna ditt kund- eller förbrukningsplatsnummer.

Du måste vara skriven på adressen för att postgången ska fungera.
I annat fall – uppgi alternativ faktureringsadress.

Övriga ärenden gällande flyttning: flyttning@elnat.ax

Vi finns nu på våning 1 sedan augusti.

Mariehamns
ELNÄT

Elverksgatan 1, AX-22100 Mariehamn Öppettider: kl 8-16

Telefon (växel): 5310 Efter kontorstid (jour): 531599

E-post : elinfo@elnat.ax fornamn.efternamn@elnat.ax

www.elnat.ax